

Organisasjon for Norske Fagskolestudenter

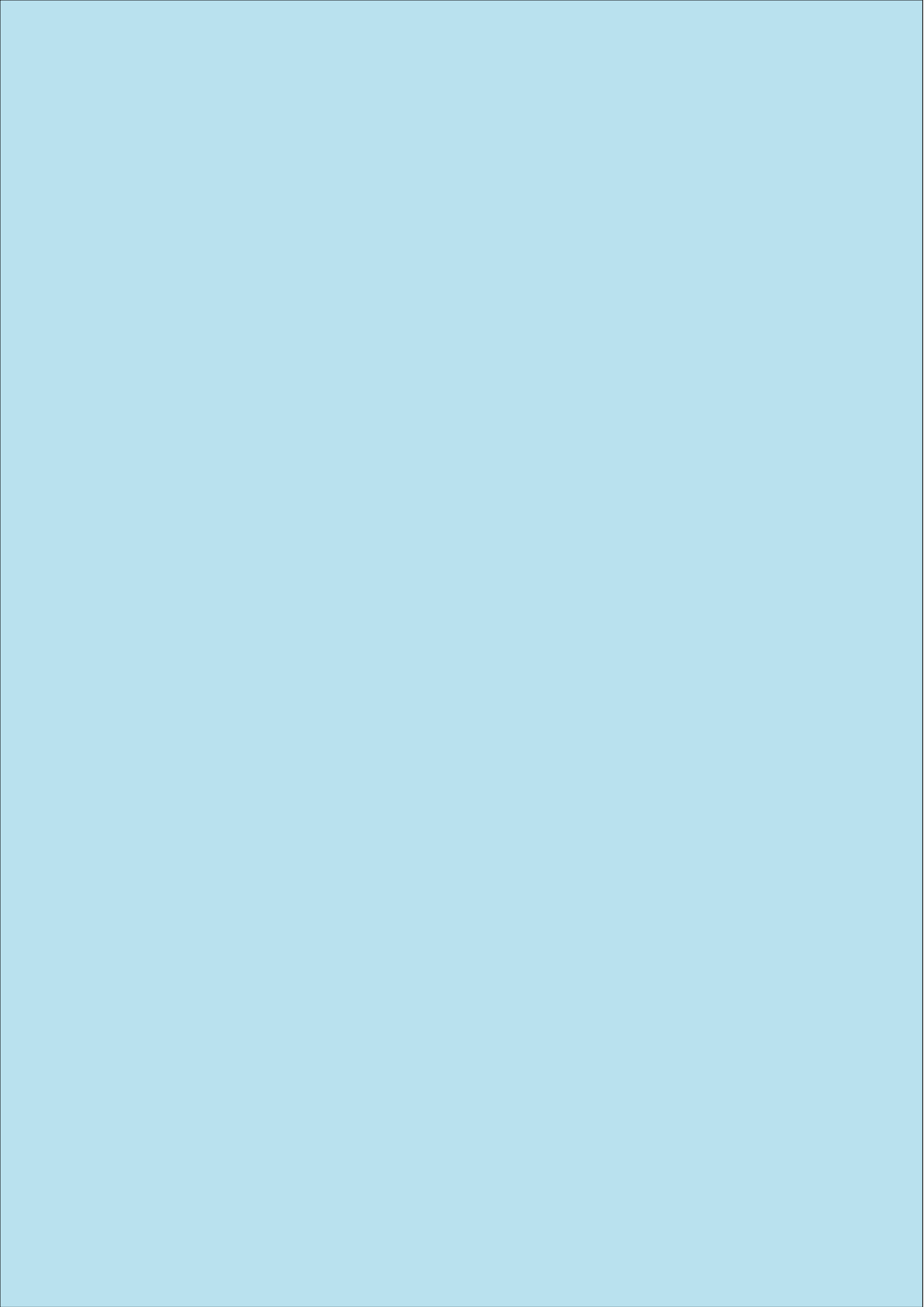
Stud. meld. 1

(2023-2024)

Det er oss det er behov for

Studentene om høyere yrkesfaglig utdanning i Norge

Organisasjon for Norske Fagskolestudenter

Stud. meld. 1

(2023-2024)

Det er oss det er behov for

Studentene om høyere yrkesfaglig utdanning i Norge

Innhold

1. Fagskolesektoren.....	5	4. Oppsummering og forslag til tiltak..	31
1.1. Kompetansegapet	6	4.1. Foreslåtte tiltak kap. 1.3.....	31
1.2. HYU sin egenart	7	4.2. Foreslåtte tiltak kap. 1.4.....	31
1.3. Finansiering.....	8	4.3. Foreslåtte tiltak kap. 1.5.....	32
1.4. HYU og NKR.....	10	4.4. Foreslåtte tiltak kap. 1.6.....	32
1.5. ECTS tilkobling for HYU.....	14	4.5. Foreslåtte tiltak kap. 1.7.....	32
1.6. Karriereveier	17	4.6. Foreslåtte tiltak kap. 1.8.....	32
1.7. Inkludering	19	4.7. Foreslåtte tiltak kap. 2.1.....	32
1.8. Arbeidslivsrelevans og opptrappingsplan for HYU.....	19	4.8. Foreslåtte tiltak kap. 2.2.....	34
2. Læringsmiljø	21	4.9. Foreslåtte tiltak kap. 3.1.....	34
2.1. Studiekvalitet på fagskolene	21	4.10. Foreslåtte tiltak kap. 3.2.....	34
2.2. Digital læringsanalyse og personvern	23	4.11. Foreslåtte tiltak kap. 3.3.....	34
3. Studentvelferd og økonomisk trygghet	25	4.12. Foreslåtte tiltak kap. 3.4.....	35
3.1. Studiestøtte	25	4.13. Foreslåtte tiltak kap. 3.5.....	35
3.2. Studentombud	26	4.14. Foreslåtte tiltak kap. 3.6.....	35
3.3. Studentsamskipnadene	27	Kilder	36
3.4. Helsetilbud og levekårsundersøkelser	28		
3.5. Øvrige økonomiske rammer.....	29		
3.6. Gratisprinsippet	29		
3.7. Egenbetaling ved private fagskoler	30		

Organisasjon for Norske Fagskolestudenter

Stud. meld. 1

(2023-2024)

Det er oss det er behov for

Studentene om høyere yrkesfaglig utdanning i Norge

Tilråddning fra Organisasjon for norske fagskolestudenter 6. mars 2024,

vedtatt i landsstyret samme dag.

(Landsstyret 23-24)

1. Fagskolesektoren

I 1966 ble skoleslaget «fagskole» formalisert. Dette skjedde gjennom et vedtak i Stortinget, da under betegnelsen «teknisk fagskole». I 1968 ble de første tekniske fagskolene operative i Tromsø, Trondheim, Kongsberg, Oslo og Stavanger.

De neste tretti årene skjedde det ikke så mye i sektoren, men fra årtusenskiftet ser vi en endring, med satsning særlig innen helse- og oppvekstfag. Den første NOUen om fagskoler kom i år 2000: *Mellom barken og veden* ([NOU 2000: 5 - regjeringen.no](#)). Utvalget ledet av utdanningsdirektør Bjørn Berg anbefalte at mange typer utdanning over videregående opplæring, som ikke var

en del av høyere utdanning på denne tiden, kunne inngå i en ny lov om fagskoleutdanning. Fagskoleloven kom i 2003 og mange ulike utdanninger ble da samlet under den, og siden har vi fått *Fagskolen - et attraktivt utdanningsvalg* ([NOU 2014: 14 - regjeringen.no](#)), *Fagfolk for fremtiden - Fagskoleutdanning* ([Meld. St. 9 \(2016-2017\) - regjeringen.no](#)) og påfølgende evaluering ([Evaluering av fagskolemeldingen - sluttrapport](#) ([deloitte.com](#))).

I arbeidet med å få fagskolen opp og fram på starten av 2000-tallet, ble også behovet for å løfte studentstemmen en viktig

faktor for å sikre god politikkutvikling og kultur for kvalitetsarbeid i sektoren. Etter initiativ fra Kunnskapsdepartementet i 2011 ble det invitert til å opprette en nasjonal organisasjon for fagskolestudenter. Med god hjelp fra Fagskolerådet med LO og NHO i spissen, og noen brennende ildsjeler blant fagskolestudentene, ble ONF stiftet i 2012. Siden den tid har også fagskolestudentene vært en sentral stemme på nasjonalt nivå når det gjelder fagskolepolitikk.

I dag kan vi grovt dele fagskolesektoren inn i fire fagområder:

Tekniske og maritime utdanninger, helse- og sosialfaglige utdanninger, økonomiske- og administrative utdanninger, og kreative utdanninger. Sektoren rommer i dag fylkeskommunale og statlige fagskoler, samt ideelle og kommersielle utdanningstilbud.

Det er cirka 30 000 fagskolestudenter i Norge, og de kan velge mellom utdanninger som tar fra et semester til to år. På fagskolene tar studentene høyere yrkesfaglig utdanning (heretter HYU) og utdanningen ligger i dag på nivå 5 i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR) og de gir studiepoeng.

De senere år har det kommet forslag om innplassering på et høyere nivå i NKR. Stadig flere fagskoler har fått fagområdeakkreditering og et positivt forslag om institusjonsakkreditering utredes.

Høsten 2022 var det drøyt 600 ulike utdanningstilbud ved 58 fagskoler i landet (<https://hkdir.no/rapporter-undersokelser-og-statistikk/tilstandsrapport-for-hogare-yrkesfagleg-utdanning-2023>).

Næringslivet, industrien og offentlig tjenesteproduksjon er godt forsynt med utdanningssystemets evne til å levere kandidater med akademisk bakgrunn, men mangelfullt og sårbart når det gjelder evnen til å bli forsynt med yrkesfaglig egenart på et tilstrekkelig avansert nivå, og i et volum egnet til å svare på dokumentert og fremskrevet behov.

HYU må bli et fullverdig alternativ til utdanning ved høyskole og universitet. Det påpekes også i Hurdalsplattformen der det står at fagskolene skal være et likeverdig alternativ til universitets- og høyskoleutdanning.

Fagskolene står klare, søkerne er der, sektoren har bevist de siste årene at de klarer å håndtere kraftig vekst. Som regjeringen selv understreker i Stortingsmelding 14 (2022-2023:80):

«Høyere yrkesfaglig utdanning kan spille en enda viktigere rolle i å møte kompetansebehov framover, men det krever at politikken videreutvikles».

Tiden for videreutvikling av politikken er nå, for å utvikle en sektor med høy kvalitet og forutsigbarhet. Vi trenger en fagskolereform.

1.1. Kompetansegapet

Regjeringen er, i Stortingsmelding 14 (2022-2023:9), tydelig på at den vil prioritere;

«... kompetanse som er nødvendig for å gjennomføre det grønne skiftet – kompetanse som er nødvendig for å ha gode velferdstjenester i hele landet og for å håndtere den demografiske utviklingen»

SSB sin framskriving av arbeidsstyrke og sysselsetting fram mot 2040 ([Framskrivinger av arbeidsstyrken og sysselsettingen etter utdanning mot 2040 \(ssb.no\)](#)), viser oss at samfunnet står overfor en omfattende mangel av arbeidstakere med yrkesfaglig bakgrunn. Oslo Economics har på oppdrag fra LO og NHO også regnet på arbeidskraftbehovene som følger av en fremtidig mer miljø- og klimavennlig økonomi. I det anslaget som i rapporten beskrives som det mest realistiske vil det grønne skiftet alene kreve 32 000 flere håndverkere og montører i 2030. (Oslo Economics, 2022:6-8). ([Kompetanse- og kunnskapsbehov for det grønne skiftet | Oslo Economics](#)).

Stortingsmeldingen (2022-2023:81) understreker også at:

«Kompetansebehovsutvalget peker på at fagskolene er særlig egnet for å svare på nye kompetansebehov som følger av megatrender som klima- og miljøutfordringene».

Kompetansebehovsutvalget [KBU-temarapport-2022.pdf \(kompetansebehovsutvalget.no\)](#) understreker at utviklingstrekk som digitalisering, aldrende befolkning og det grønne skiftet gjør at etterspørselen etter høyere yrkesfaglig utdanning (HYU) med all sannsynlighet også vil øke i fremtiden. KBU fremhever viktigheten av at HYU får en større plass i dagens utdanningssystem.

For at dette skal bli en realitet må utdanningene være anerkjente, synlige og fremstå som naturlige deler av en karrierevei (se kap 1.6.).

Skal vi oppnå dette, og derigjennom dekke det kritiske kompetansebehovet, må finansieringen av fagskolesektoren styrkes,

HYU må tilbys på nivå 6-8 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR) og HYU må få en tilkobling til European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS).

1.2. HYU sin egenart

Et sentralt kjennetegn på HYU er ifølge Fagskoleloven ([Lov om høyere yrkesfaglig utdanning \(fagskoleloven\) - Lovdata](#)) at den gir kompetanse som uten ytterligere opplæringstiltak kan tas i bruk i arbeidslivet.

HYU skiller seg fra høyere akademisk utdanning ved at den fokuserer på erfaringsbasert og praksisnær kompetanse.

Læringsutbyttebeskrivelsene (LUB) innen høyere yrkesfaglig utdanning er derfor fokusert på dette heller enn forskning og teori, selv om kompleksiteten i LUBene kan være like stor.

Som Stortingsmelding 9 (2016-2017) uttrykker det: «Gjennom å være utviklet i nært samarbeid med samfunns- og arbeidsliv for å sikre behovet for oppdatert og spesialisert kompetanse, og samtidig være korte og praktiske, er fagskoleutdanningene meget godt egnet til å møte omstillingsbehov i et livslangt læringsperspektiv» (s.5).

HYU er tett koblet på arbeidslivet og studentene skal etter endt studieløp kunne gå rett inn i praktisk arbeid.

HYU skal gi dypere innsikt og forståelse for å kunne bruke og anvende maskiner, teknologi, materialer og utstyr på andre måter enn før, og dermed utøve roller som fagspesialist. Fagspesialister, med helhetlig faglig forståelse basert på erfaring, spiller

en nøkkelrolle for norske virksomheters evne til utvikling og utprøving. Dette blir i altfor liten grad vektlagt når dimensjonering i høyere utdanning diskuteres. Innen tekniske fag må HYUs egenart forstås som en kritisk faktor for konkurranseevnen til virksomhetene: I stadig større grad knyttet til en kontinuerlig evne til å omstille, forbedre og optimalisere prosesser og samhandlingsmønstre, samt ta i bruk ny teknologi. Faglig spesialkompetanse er nødvendig i helsesektoren for å sikre en bemanning, kompetanse og arbeidsdeling i tråd med det Helsepersonellkommissjonen anbefaler, og er i industrien minst like viktig for verdiskapning og sysselsetting som akademisk kompetanse. Dette kommer ofte ikke tydelig fram i diskusjoner om dimensjonering av høyere utdanning.

Behovet for fagspesialister knyttet til industriell innovasjon¹, grønt skifte og aldring / demografi / helse er særdeles stort i Norge i dag, samtidig som vi mangler tydelige karriereveier for fagarbeideren som vil oppgradere sin kompetanse og / eller spesialisere² seg. Dette medfører at mange som har interesse og talent for yrkesfag velger bort både yrkesfag og HYU i en situasjon da landet trenger slike «praktiske spesialister» mer enn noen gang (j.fr. kap 1.1.).

Situasjonen krever større tydelighet enn vi ser i Stortingsmelding 14 når det gjelder behovet for en helt annen dimensjonering

¹ [Fagarbeideres bidrag til innovasjon i norsk arbeidsliv | Fafo-rapport 2021:30](#)

²Spesialisering kan her bety ulike ting. Det er stor forskjell på ulike typer spesialisering som fagarbeidere kan ta på fagskole. Det kan være en "short cycle"-utdanning over noen måneder, med 30 studiepoeng, eller en lengre utdanning på fagskole, f.eks. som utdanningsløpene innen sveisefaget, slik

innen HYU, slik at det dokumenterte kompetansebehovet i samfunnet nå - og for fremtiden - kan dekkes.

Som regjeringen uttrykker det i Stortingsmelding 14 (2022-2023) vil:

«... knapphet på kompetanse ... bli en av de viktigste flaskehalsene for å løse de store utfordringene vi som samfunn står overfor.»

Om vi ikke øker satsningen på HYU raskt og betydelig vil det hindre utvikling av kritisk kompetanse til fremtidens arbeidsliv.

De store arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene har også lenge vært tydelige på behovet, men vi har enda ikke sett en satsning som vil tette gapet mellom tilbud og etterspørsel etter mennesker med praksisnær HYU (j.fr. kap 1.8.).

1.3. Finansiering

Stortingsmelding 14 (2022 - 2023) refererer til ulike utfordringer med finansieringen av fagskolesektoren som blant andre Deloitte ([Evaluering av fagskolemeldingen | Deloitte](#), 2022) har påpekt i sin evaluering av Fagskolemeldingen (Stortingsmelding 9, 2016-2017). Også her kreves det umiddelbar handling. Finansieringen av fagskolesektoren må endres slik at de reelle kostnadene dekkes og faste midler

de beskrives i casene i kap 1.4. Fremtidens høyere yrkesfaglig utdanning vil - og må - både kunne tilby kortere moduler for folk i jobb, og lengre fagskoleutdanninger på høyere NKR nivå som kan tas både på heltid og deltid over flere år.

til kvalitetsarbeid og utvikling sikres. Det er nødvendig at finansieringssystemet inkluderer faste utviklingsmidler for å sikre høy utdanningskvalitet.

Fylkeskommunene sin måte å finansiere på gir en uforutsigbarhet som hindrer god planlegging og bærekraftig utviklingsarbeid i fagskolesektoren. Kvalitetsutvikling og tilgang på finansiering henger sammen, og et reformert system for finansiering av HYU vil være en kritisk faktor for å sikre riktig kompetanse i fremtiden. I dag utgjør totalfinansieringen en blanding av studentfinansiering, statlig

tilskudd og fylkeskommunal finansiering. Dette gjør situasjonen usikker fra år til år og gir en generell underfinansiering av sektoren. Tall fra Deloitte ([Forstudie til kostnadskartlegging i høyere yrkesfaglig utdanning \(deloitte.com\)](#), 2016) viser at kostnaden ved en studieplass i fagskolen er i gjennomsnitt 20 000 høyere enn tilskuddet per studieplass. HK-dir. sin tilstandsrapport for HYU 2022 ([HK-dir | HK-dir \(hkdir.no\)](#)), viser at skolepengene for en fagskolestudent ved en offentlig finansiert fagskole i snitt er cirka 6300 kroner per semester.

Boks 1.1 Konsekvenser av manglende finansiering

I dag er situasjonen sånn at f.eks. Fagskolen Viken får dekket bare ca. 2/3- deler av finansieringsbehovet for å kunne tilby en enkelt studieplass med tilskuddet som bevilges over statsbudsjettet. «Resten» - det vil si det som kreves av kostnader for å kunne tilby plassen gratis for *studenten* – er avhengig av at fylkeskommunen stiller opp med egne og fri midler i størrelsesorden 1/3 av beløpet.

Dette er midler fylkeskommunen i kraft av særskilte politiske vedtak må *bevilge* som «ekstramidler»: Opptil 4 av 10 kroner som trengs for å finansiere en toårig teknisk fagskoleplass må i dag sikres som lokalpolitiske kompromissløsninger i konkurranse med midler til infrastruktur, folkehelse og kulturtilbud i fylket.

Slik det fungerer i dag bidrar ikke de statlige driftsmidlene i særlig grad til å støtte opp under ambisjonene og utviklingsarbeidet som er nødvendig for å nå målene for sektoren, noe også Deloitte (2022) påpeker. Det finnes også eksempel hvor offentlige fagskoler etter kutt i tildelingen av frie midler fra fylkeskommunen, under en periode med kraftig vekst i antallet studenter, har måttet stenge ned campuser etter studiestart. Dette fører til sterk misnøye blant studenter som har

planlagt hverdagene sine med hensyn til reisevei som brått blir 2 timer lengre. Slik

når manglende forutsigbarhet helt ut til studenten.

En uforutsigbar finansieringsstruktur bidrar også til relativt mye innleie av midlertidig og kortvarig karakter, og skolene får større utfordringer enn nødvendig med å tiltrekke seg markedsmessig attraktiv arbeidskraft. Faglig kvalifisert personell med solid kompetanse og helhetlig fagforståelse og erfaring lar seg lett lokke til faste ansettelse til lønnsnivåer 2- 300.000 over det skolene har mulighet til å tilby i ulike bransjer. Skolene når da ikke opp i

konkurransen med industri og næringsliv – spesielt innenfor maritime og tekniske fagfelt. Dette er et strukturelt og finansielt problem som begrenser kvaliteten på studiene.

Vi trenger en fullfinansiering av sektoren som vil sikre gode forutsigbare rammebetingelser for utviklingsarbeid og oppskalering og å sikre at gratisprinsippet (se kap. 3.6.) etableres i de offentlige fagskolene. Skolepenger rammer studentenes økonomi hardt, bidrar til å utestenge enkelte grupper fra studier og øker sosiale forskjeller i samfunnet.

Som Deloitte (2022) også påpeker har fylkeskommunene svake eller uklare kriterier for prioritering av driftsmidler og ikke god nok kunnskap om nasjonale kompetansebehov.

1.4. HYU og NKR

I Stortingsmelding 9 (2016-2017:52) poengteres det at: "... det er viktig å få tydelig frem at fagskoleutdanningens plass er over videregående opplæring og komplementær til universitets- og høyskoleutdanning».

Dagens system for høyere utdanning, basert på akademisk egenart, må suppleres. Det er et sterkt behov for en egen søyle basert på HYU sin egenart, slik vi beskrev tidligere (kap 1.2.). Systemet vi har i dag må bygges ut med en egen yrkesfaglig spesialisierende søyle – til et fullverdig dualt system for høyere utdanning. Fagskoler skal kunne akkrediteres med benevnningen

«Faghøyskole» og kunne tilby høyere yrkesfaglige utdanninger på nivå 6-8.

Allerede i dag utdanner fagskoler i tråd med læringsutbytter tilsvarende UH-nivå 6 og 7, og som det er stor etterspørsel etter i industri og næringsliv, men som må «skrives ned» til nivå 5.2 for å passe med dagens system.

For fagskolestudentene er dette en prinsippsak. De som tar høyere yrkesfaglig utdanning skal også kunne vise hva slags kompetanse de har tilegnet seg, bli vurdert ut fra det og få den anerkjennelse og de muligheter kompetansen gir. Det er flere måter å lære på, og et fullverdig utdanningsløp for HYU vil sikre flere og bedre karriereveier for fagarbeidere som kan dekke fremtidig kompetansebehov.

I en utredning utarbeidet av Nasjonalt fagskoleråd³ (2020) vises det til flere utdanninger hvor nivået ligger i en gråson mellom nivå 5.2. og 6.1. i NKR.

De utdanningene som i størst grad stanger i taket i dagens innplasseringer er A) Tekniske fag hvor det er knyttet spesifiserte sertifiseringer til studieprogrammene innen elektro- og byggenæringen, B) Maritime fag som bygger på internasjonal norm for kvalifikasjoner og sertifikater for sjøfolk og C) IT, kommunikasjons- og mediefag som kvalifiserer til innpassing i norske og utenlandske høyskoler- og universitetsutdanninger.

Norge er blant få land i Europa som ikke har innplassert HYU på nivå 6 i kvalifikasjonsrammeverket. Av nære land har Danmark, Tyskland og Sverige dette. Norge vil sikre bedre karriereveier for fagarbeidere, styrke læring hele livet og

³ Utredning fra arbeidsgruppe i Nasjonalt fagskoleråd (2020): Rapport NKR og høyere yrkesfaglig utdanning.

sikre kompetanse for fremtiden ved å følge etter.

Åpning av NKR-nivå 6, 7, og 8, for HYU, slik også NOKUT anbefaler i sin evaluering ([evaluering-av-nasjonalt-kvalifikasjonsrammeverk-for-livslang-laring-hovedrapport.pdf \(nokut.no\)](#), 2023), betinger en revisjon og aksept for at læringsutbyttebeskrivelser tuftet på erfaringsbasert kunnskap kan anses som likeverdige, men ikke like, læringsutbyttebeskrivelsene ved universiteter og høyskoler.

At fagskolene er "låst" til nivå 5 i NKR forhindrer fagskolene i å utøve sitt samfunnsoppdrag på en tilfredsstillende måte og hindrer utvikling av spesialisert yrkesfaglig arbeidskraft landet sårt trenger. Dette resulterer i at Norge innen enkelte bransjer er avhengig av kvalifisert utenlandsk arbeidskraft fordi vi innen flere fagfelt ikke har lov til å tilby den utdannelsen som er etterspurt. I noen sammenhenger innebærer det også at norske bedrifter kan miste anbud internasjonalt fordi de ikke kan vise til kvalifikasjonspapirer som er compatible med etablert europeisk standard.

Boks 1.2 Eksempel fra Fagskolen i Nord

Fri flyt av varer og tjenester nasjonalt og internasjonalt krever at sveiste produkter som reguleres av forskrifter, lover og standarder ivaretar de krav som stilles til produksjon. For at et sveist produkt skal omsettes fritt må det kunne CE merkes.

Eksempel på dette er tanker og rørgater for brannfarlige og/eller giftige væsker, og gasser og trykkførende system. Andre eksempler er sveiste broer, stålbygg, nye båter og offshoreinstallasjoner. Typisk for disse er at bedriften som skal produsere disse må tilfredsstillende NS-EN ISO 9000 serien av standarder. I disse standardene henvises det til spesielle produksjonsprosesser. For sveiste produkter er det derfor utviklet egne internasjonale standarder (NS-EN ISO 3834) som ivaretar sveiste produkter der det er krav til kompetanse (NS-EN ISO 14731) for ledelsen av sveisearbeidene.

Ledelse av sveisearbeider krever formalkompetanse i tillegg til egen sveise- og materialteknisk utdanning som internasjonal sveisetekniker (IWT) og internasjonal sveiseingeniør (IWE). IWT utdannelsen er internasjonalt på EQF nivå 6 og IWE utdannelsen er på EQF nivå 7. Stilles det krav om EQF nivå 7 må en bedrift som skal kunne produsere sveiste produkter ha denne kompetansen for ledelse av alle aktiviteter knyttet til kvaliteten på en sveist konstruksjon.

Utdanning av IWE/IWT er igjen regulert av egne retningslinjer (IAB'er) utviklet av IIW (International Institute of Welding).

For å kunne bidra til bedriften både teknisk og økonomisk i et nasjonalt og internasjonalt marked vil det å utdanne en fagperson, som har praktisk erfaring som utøvende sveiser til IWT/IWE derfor være avgjørende. I mangelen på denne kompetansen har flere bedrifter i Norge sett seg nødt til å legge bort eget sveisearbeid og eksempelvis kjøpe sveiste stålbygg i land som har lagt til rette for denne utdannelsen av fagpersonell. Deretter kommer de sveiste produktene til Norge hvor disse skrur sammen.

4

Norge skiller seg ut i Europa med et kvalifikasjonssystem som *kun* åpner for høyere *akademisk* utdanning på nivå 6, 7 og 8. I tillegg til at dette hindrer en videreutvikling av høyere yrkesfaglig

utdanning som vil kunne tilfredsstillende samfunnets kompetansebehov, medfører det en rekke praktiske problemer både for studenter, arbeidsliv og næringsliv, slik casene i dette kapitlet illustrerer.

⁴ Takk til Fagskolen i Nord for å ha utarbeidet casene til dette kapitlet.

Boks 1.3 Eksempel fra Fagskolen i Nord

Et annet forhold er knyttet til den enkelte IWT/IWE, der han/hun med gyldig formell kompetanse og utdanning kan lede sveisearbeider nasjonalt og internasjonalt. I det formelle er krav om kunnskap, ferdigheter og kompetanse på henholdsvis EQF nivå 6 (IWT) og EQF nivå 7 (IWE). Fagskolen i Nord har fremlagt et utdanningsnivå som har internasjonal godkjenning for utdanning av både IWT og IWE. I mange tilfeller må vi utestede egne bekreftelser til bedrifter for å dokumentere at formalkravene skal være oppfylt.

Eksempel: En bedrift på Østlandet som produserer produkter til det tyske forsvaret har krav om å godkjennes etter DIN2303 for å kunne produsere sveiste produkter. I dette tilfellet kreves det at sveisearbeidet ledes av en IWE. For å ivareta kravene er det i tillegg til IWE diplom et krav om at kompetanse skal være på EQF nivå 6 og 7.

Det norske vitnemålet på nivå 5.2, har i praksis ikke noen gradsbetegnelse som er internasjonalt godkjent/akseptert. Fagskolen har derfor, i samarbeid med bedriften, utarbeidet et brev med dokumentasjon med underlag som har støttet opp om den reelle kompetansen den aktuelle IWE har. Dette har medført at bedriften har fått nødvendig godkjenning for å produsere til det tyske forsvar.

Et eksempel som viser at det norske utdanningssystem er begrensende for bedrifter i Norge når det gjelder muligheten til å konkurrere nasjonalt og internasjonalt. For kandidater som har tatt utdannelsen med et vitnemål på nivå 5.2. vil de selv med et formelt diplom på IWT/IWE nivå mangle det formelle vitnemål på aktuelt EQF nivå som gjenspeiler de kunnskaper, ferdigheter og den kompetanse kandidaten faktisk har oppnådd gjennom utdannelsen.

Det absurde i at vi ikke har en egen søyle for HYU viser seg også konkret for studentene og deres mobilitet og muligheter, slik neste case illustrerer:

Boks 1.4 Eksempel fra Fagskolen i Nord

En kandidat som har avsluttet utdanning med 190 studiepoeng pluss IWE utdanning ved fagskolen i Nord har ønske om å studere videre opp til «formell» Master. Både ved søknad til UiT (Narvik) og NTNU blir ikke utdannelsen ved fagskolen gitt noen verdi og kandidaten bes om å starte på forkurs for en Bachelor utdanning. Samme student, etter å ha fremlagt dokumentasjon på utdanning ved fagskolen i Nord, får godskrevet all utdanning på bachelornivå og kan begynne på masterstudie på Cranfield University i England ([Welding Engineering MSc \(cranfield.ac.uk\)](https://www.cranfield.ac.uk)). Som han sier «*litt artig å være kvalifisert der, men ikke kvalifisert til bachelor i Norge*». I voksen alder med familie og i full jobb er det å studere i England utfordrende.

Denne yrkesrettede utdannelsen på EQF nivå 7, som omtales i boks 4, burde kunne vært gjennomført på samme måte i Norge som internasjonalt, med en læringsutbyttebeskrivelse basert på praktisk og erfaringsbasert kompetanse med en kompleksitet tilsvarende EQF / NKR nivå 7, slik utdannelsen i praksis innehar. Skal fremtidens nødvendige fagspesialisering skje i Norge må HYU derfor kunne tilbys på alle NKR / EQF nivå, og ECTS-tilkobling må etableres.

Det er viktig å se utdanningssystemet i sin helhet og sørge for at de ulike sektorene komplimenterer hverandre slik at både dagens og morgendagens behov og utfordringer løses. Universitets- og høyskolesektoren skal tilby utdanning som ikke primært er definert av arbeidslivets skiftende behov, *mens fagskolene nettopp skal tilby utdanning som er erfaringsbasert, svarer på arbeidslivets behov og har direkte relevans for arbeidsmarkedet.* Skal dette systemet fungere på en god måte er det viktig å legge til rette for et *dualt* system, hvor universitetene og høyskolene skal tilby høyere *akademisk* utdanning med vekt på teori og forskning, og fagskolene skal tilby *høyere yrkesfaglig* utdanning som er erfaringsbasert og praksisnær. Dette innebærer at begge disse søylene må kunne tilbys på alle nivå (5-8), med ulike typer læringsutbyttebeskrivelser. NOKUT sin evalueringsrapport av NKR (2023), anbefaler da også nettopp at det åpnes opp for HYU på nivå over 5. Skal Norge møte fremtidens kompetansebehov er det helt sentralt at lov og forskrift endres slik at NOKUTs anbefaling blir en realitet.

Dette vil legge et grunnlag for et dualt utdanningssystem hvor HYU blir en søyle

parallelt med høyere akademisk utdanning. Det gjør HYU til en fullverdig utdanningsvei for fagutdanning og vil være viktig for utdanningssystemet som helhet. Det vil gi et bredere og bedre utdanningstilbud til en større del av befolkningen.

Et dualt system vil også synliggjøre yrkesfaglig utdanning som et mer attraktivt utdanningsvalg der ikke en overgang til academia er eneste utviklingsvei.

1.5. ECTS tilkobling for HYU⁵

Implementering av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR) hadde som formål å lette overganger mellom de ulike delene av utdanningssystemet både nasjonalt og internasjonalt. Men måten det har blitt implementert på har snarere ført til det motsatte for HYU ifølge NOKUT sin evaluering av NKR. NKR må revideres slik at det lever opp til det overordnede formålet i både NKR, EQF og Bolognaprosessen, nemlig å stimulere til mobilitet. En viktig forutsetning er å implementere en ECTS-kobling for HYU, og at regelverket om nødvendig endres for å legge til rette for det. Å tilrettelegge for internasjonalisering gjør utdanningene mer attraktive for studentene. Det hever også statusen og attraktiviteten for HYU. I tillegg vil det bidra til kvalitetsutvikling innen HYU og gjøre det enklere og tryggere for arbeids- og næringslivet å rekruttere fagpersoner med ønsket

⁵ Dette delkapittelet er i hovedsak basert på innspill ONF har hentet fra eksterne aktører, i særlig grad Knut Erik Beyer-Arnesen.

kompetanse hvor utdanningen er gjennomført i andre land.

«Internasjonalisering er viktig for å sikre at de som tar fagskoleutdanning, har kompetansen som er nødvendig i et stadig mer flerkulturelt og globalisert samfunns- og arbeidsliv. I tillegg kan internasjonalt samarbeid være et godt virkemiddel for å utvikle og sikre kvaliteten i utdanningen, for eksempel ved at det gir kunnskap om andre faglige tradisjoner og impulser til nye måter å gjøre ting på.»
(Stortingsmelding 9, 2016-2017:89).

Fagskolene bør tilby internasjonale studier, eller studier hvor utveksling er en integrert del av studiet. Både vi som studenter og samfunnet har et behov for at flere fagskoler tilbyr utveksling for sine studenter. Skal utveksling spesielt, og internasjonalisering generelt, skyte fart innen høyere yrkesfaglig utdanning, er det helt nødvendig at høyere yrkesfaglig utdanning får en ECTS-tilkobling.

Fagskoler, universiteter og høyskoler i Europa benytter utelukkende ECTS for konvertering av studiepoeng. Studiepoeng opptjent ved en fagskole i Norge er i dag ikke inkludert i ECTS. Det gir store utfordringer da studiepoengene hverken kan sammenlignes med studiepoeng fra andre fagskoler i Europa eller studiepoeng fra Universitet og høyskoler, og er et direkte hinder for utveksling, internasjonalisering og mobilitet både nasjonalt og internasjonalt. Det hemmer også kvalitetsutvikling i sektoren i Norge, og vi risikerer aldri å bli en del av framtidens fagarbeiderspesialisering i Europa, om vi ikke sørger for ECTS tilkobling for HYU i Norge.

Boks 1.5 Hva er ECTS?

ECTS er på lik linje med studiepoeng et system for beregning av studiebelastning. Arbeidsmengde er et estimat av tiden studenten vanligvis trenger for å fullføre alle læringsaktiviteter som forelesninger, seminarer, prosjekter, praktisk arbeid, praksisplasser og individuelle studier som kreves for å oppnå de definerte læringsutbyttene i formelle læringsmiljøer.

ECTS er utviklet for bruk i høyere utdanning i Bologna-prosessen og læringsutbyttebeskrivelsene i QF-EHEA (Dublin descriptors) med nivåene Short Cycle, First Cycle, Second Cycle og Third Cycle. Det er gjensidig enighet om at dette tilsvarer og anerkjennes som likeverdig med EQF nivå 5-8 – og hvor Short Cycle tilsvarer EQF nivå 5 hvor HYU i Norge i dag er plassert.

Læringsutbyttebeskrivelsene i Short Cycle er på tilsvarende nivå som NKR nivå 5, og er derfor ikke til hinder for å en ønsket kobling til ECTS.

I sin Innstilling S 254 ([Sak - stortinget.no](#)) til Stortingsmeldingen *Fagfolk for fremtiden*, vedtok Stortinget tydelige føringer om at forholdene må legges til rette for internasjonalisering av fagskoleutdanningen. I forbindelse med studiepoeng for fagskoleutdanning skriver de følgende:

“Komiteen mener at det med mobiliteten i dagens arbeidsmarked er viktig å ha en betegnelse på kvalifikasjoner som gjør det

enklere å forholde seg til andre europeiske institusjoner som tilbyr utdanninger med tilsvarende læringsutbytte."

Vi har nådd 2024 uten at dette har blitt fulgt opp hverken av daværende eller nåværende regjering.

Manglende politisk oppfølging har den konsekvens at norske fagskoler er uinteressante som samarbeidspartnere for fagskoler i andre land, da deres studenter ikke vil kunne ta med seg studiepoeng som blir anerkjent i hjemlandet. Dette i motsetning til land som Frankrike, Storbritannia, Irland, Danmark, Nederland, Sveits, Tyrkia, Spania, Portugal, Malta, Kypros, Hellas og Luxemburg som allerede i 2018 hadde implementert en kobling for deres høyere yrkesfaglige utdanning til ECTS.

I mellomtiden har NOKUT altså gjennomført en evaluering av det norske kvalifikasjonsrammeverket (NKR) som har som en av sine viktigste formål å stimulere til mobilitet og lette overgangene i utdanningssystemene både nasjonalt og internasjonalt (se også kap. 1.4.). De konkluderer med:

- «Det er stor avstand mellom føremåla i NKR og dei faktiske effektane.»
- «For høgare yrkesfagleg utdanning er biletet motsett. NKR ser ut til å ha hatt liten, og til dels negativ, effekt på internasjonal og nasjonal studentmobilitet.»⁶

6

<https://www.nokut.no/globalassets/nokut/rapporter/ua/2023/evaluering-av-nasjonalt-kvalifikasjonsrammeverk-for-livslang-laring-hovedrapport.pdf>

Andre europeiske land, som tidligere referert, har åpnet nivå 5 til 8 for hele bredden av høyere utdanningsinstitusjoner, og alle godkjente utdanninger har ECTS tilkobling. Forskningsbasert og erfaringsbasert utdanning er sidestilt i Bologna og det europeiske kvalifikasjonsrammeverket.

ECTS gis innenfor Bolognamrammeverket fra nivå 5 i EQF. Det ble besluttet i ministermøtet i Yerevan i 2014⁷. Det ble i dette møtet vedtatt å definere inn «short cycle» (EQF 5) som et selvstendig nivå i QF-EHEA og Bolognamrammeverket på lik linje med «first cycle», «second cycle» og «third cycle». Følgende land bruker i dag ECTS i forbindelse med nivå 5 («short cycle»): Belgia, Danmark, Kroatia, Kypros, Estland, Finland, Frankrike, Tyskland, Hellas, Island, Irland, Latvia, Litauen, Luxemburg, Nederland, Malta, Polen, Romania, Spania, Sverige, Sveits, Slovenia og Storbritannia⁸. Norge er følgelig et særtilfelle i Europa med sitt eksplisitte skille mellom høyere utdanning og HYU, som holder HYU fanget på nivå 5 i NKR, holder HYU utenfor internasjonalt samarbeid og utveksling, og gjennom dette hindrer utvikling av en sektor arbeidslivet i Norge er avhengig av for å dekke fremtidens kompetanse og utvikle industri og velferdstjenester. Tiden er overmoden for at norske politikere oppdaterer NKR og inkluderer HYU både i ECTS og på nivåer høyere enn 5 i NKR.

7

https://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2015_Yerevan/70/7/YerevanCommuniqueFinal_613707.pdf

⁸ Kilde: Jens Bjørnåvold og Knut Erik Beyer-Arnesen, som igjen har hentet informasjonen fra Cedefop og nasjonale kvalifikasjonsrammeverk i Europa.

Internasjonalisering i utdanningssektoren bidrar til merverdi for flere grupper i samfunnet:

- **Studentene:** Anledning til å ta deler av utdanningen i et annet land bidrar til å gi studentene et bedre og bredere faglig tilbud. I tillegg kommer ekstra læring gjennom å bli kjent med andre land, språk og kulturer.
- **Utdanningsinstitusjonene:** Samarbeid med andre institusjoner og utveksling av studenter og lærere er gode bidrag til faglig og pedagogisk kvalitetsutvikling. Det er også et positivt bidrag til å styrke rekrutteringen av lærekrefter nasjonalt og internasjonalt, da de fleste vil oppfatte det som attraktivt å arbeide i en utdanningsinstitusjon med et internasjonalt samarbeid.
- **Arbeids- og næringslivet:** Å ha et felles europeisk system for konvertering av studiepoeng gjør det enklere og tryggere for virksomheter å rekruttere fagpersoner med ønsket kompetanse hvor utdanningen er gjennomført i andre land (se kap. 1.4.).

En sentral forutsetning for å kunne benytte ECTS er at systemet for kvalitetssikring tilfredsstillende de kravene vi finner i European Standard Guidelines for Quality Assurance (ESG). Disse kriteriene er implementert i universitets- og høyskoleloven og studiekvalitetsforskriften i Norge. I fagskoleloven og den tilhørende

fagskoletilsynsforskriften er derimot ikke alle kriteriene fullt ut implementert. I november 2023 publiserte Fagskolerådet en rapport som grundig gjennomgikk forskjellene i regelverket på dette området mellom UH-sektoren og fagskolesektoren⁹ med henblikk på hva som er relevant for å oppfylle ESG sine kriterier. Rapporten konkluderte med at det eneste kriteriet som mangler er; *kravet om periodisk tilsyn av systematisk kvalitetsarbeid*.

Omfanget på høyere yrkesfaglig utdanning må få ECTS-tilkobling. Bare slik blir studiene fullt ut anvendelige i norsk og internasjonalt arbeidsliv og utdanningssystem. Det siste 10-året har sterk vekst og kvalitetsutvikling preget fagskolesektoren. Sektoren har over tid tatt på seg stadig flere viktige samfunnsoppdrag knyttet til digitalisering, omstilling, helse og det grønne skiftet. Internasjonalt samarbeid med fagskoler i andre land er sentralt for å styrke kvaliteten innen HYU videre. Det vil også øke attraktiviteten til disse utdanningene vesentlig for studentene og bidra til å heve statusen for HYU. En forutsetning for økt kvalitet og anerkjennelse er at en ECTS-kobling implementeres for HYU, og at Fagskoleforskriften endres for å legge til rette for det.

1.6. Karriereveier

Det er i dag altfor mange yrkesfaglige utdanningsprogram i VGO som ikke har videreutdanning innen HYU. For å sikre gode karriereveier for fagarbeidere og landets fremtidige kompetanse er det viktig å gjøre noe med dette.

⁹ <https://fagskoleradet.no/om-oss#Rapporter>

Regjeringen skriver i Stortingsmelding 14 (2022-2023:11) at de vil;

«... vurdere hvordan utdanningssystemet kan bidra til bedre karriereveier for fagarbeidere.»

Denne intensjonen er viktig for å sikre at samfunnet utdanner fagspesialister og sikrer den kompetansen som trengs nå og i fremtiden.

For å utdanne nok fagarbeidere med HYU må fagskolesektoren prioriteres og styrkes i tråd med anbefalingene fra kap. 1.3, 1.4, og 1.5 (se kap. 4; tiltak).

Høyere yrkesfaglig utdanning må synliggjøres og formidles som en viktig karrierevei, men da må disse karriereveiene være reelle. De som f.eks. tar videreutdanning på fagskole, må tilbys relevante arbeidsoppgaver og høyere lønn i andre enden (se også kap. 3.5.).

Uten relevante arbeidsoppgaver, trygge rammer og økt lønn er jo ikke karriereveiene reelle. I dag er dessverre situasjonen ofte at de som tar videreutdanning ikke frikjøpes, og heller ikke får arbeidsoppgaver og lønn tilpasset deres kompetanse når de er ferdig.

Boks 1.6 Helsefagarbeidere som tar videreutdanning på fagskole

Mange av helsefagarbeiderne som videreutdanner seg på fagskoler er fornøyd med utdannelsen og føler at de kommer tilbake med nyttig og direkte anvendbar kompetanse. Men mange forteller at de ikke blir frikjøpt, det vil si at de enten må ta videreutdanning på fritiden, eller gå ned i stillingsprosent / lønn i perioder for å videreutdanne seg.

Dette er et stort hinder for å sikre kompetente helsefagarbeidere for fremtiden i tråd med anbefalingene fra Helsepersonellkommissjonen ([NOU 2023: 4 - regjeringen.no](#)).

Mange helsefagarbeidere som studerer deltid på fagskole forteller også at de etter endt videreutdanning ikke får arbeidsoppgaver som er relevant for deres tilegnede kompetanse. I tillegg får mange heller ikke økt lønn som følge av økt kompetanse. Slik kan vi ikke ha det når landet trenger flere helsefagarbeidere med spisskompetanse innen ulike felt. Fortsetter vi med en slik praksis får vi færre motiverte helsefagarbeidere heller enn flere motiverte helsefagarbeidere med spisskompetanse for fremtidens helsevesen og eldreomsorg.

Å sikre at helsefagarbeider blir et attraktivt karrierevalg kan gjøres gjennom at myndighetene tilrettelegger og partene i arbeidslivet sørger for:

- A- å videreutvikle mulighetene for videreutdanning på fagskoler i tett dialog med sektoren
- B- å legge til rette for frikjøp/lønn/tid til etter- og videreutdanning
- C- å sikre arbeidsoppgaver som har som har relevans ut fra tilegnet kompetanse etter videreutdanning
- D- å sikre lønnstillegg for relevant videreutdanning og generelt styrke karriereveiene for helsefagarbeidere

Dette har særlig vært et problem blant de som er ansatt i norske kommuner. Det er essensielt å gjøre noe med dette hvis vi skal «styrke laget rundt eleven» i skolen og sikre nok helsefagarbeidere til fremtidens eldreomsorg og helsevesen.

I dag er det vanskelig å søke etter jobber som krever HYU i store portaler, fordi fagskole ofte plasseres i en felleskategori med fagbrev. Dette kan bidra til at mange ikke vet forskjellen på fagbrev og HYU, og gjør dessuten hverdagen til jobbsøkere med HYU vanskeligere.

I tillegg er ofte kunnskapen om HYU mangelfull hos karriererådgivere i ungdomsskolen og den videregående skolen.

Vitnemål utstedt ved fagskole finnes ikke i Vitnemålsportalen og de store jobbsøkerportalene og rekrutteringsverktøyene. Det er viktig for oversikt, formidling og anerkjennelse at vitnemål fra HYU er samlet der vitnemål for høyere utdanning skal være samlet. Det er også viktig at vitnemålet beskriver kunnskapen og kompetansen studenten har tilegnet seg på en god og forståelig måte.

1.7. Inkludering

Som regjeringen understreker i Stortingsmelding 14 (2022-2023) er det; «... viktig å utvide arbeidsstyrken gjennom å kvalifisere og utdanne flere av dem som står utenfor arbeidslivet.» (s.7).

659 000 mellom 19-66 år stod utenfor arbeidslivet i 2022 ifølge NAV rapporten «Utenforskap fra arbeidslivet» ([Et skråblikk på velferdsstaten Ny i NAV \(memu.no\)](#)).

Fordi inkludering av de som står utenfor arbeidslivet er så viktig både for den enkelte og samfunnet, og fordi fagskolesektoren er godt egnet for å ta imot mange fra denne gruppen, mener vi myndigheter og fagskolesektoren skal jobbe aktivt for en bredere rekruttering til HYU. Rekrutteringen skal motvirke skjevrekruttering og bidra til flere studenter fra den del av befolkningen som i dag står utenfor studier og arbeidsliv. Dette fordrer imidlertid en styrking av språkopplæring for mange i denne gruppen og en styrking av realkompetansevurdering både i form av kvalitet og kvantitet.

1.8. Arbeidslivsrelevans og opptrappingsplan for HYU

Studietilbud på fagskoler utvikles, og skal utvikles, i samarbeid med arbeids- og næringsliv. Det skal baseres på utviklingsarbeid og erfaringskunnskap som er direkte relevant for mottakende arbeids- og næringsliv, i motsetning til studietilbudene i universitetssektoren. HYU skal være oppdatert og tilpasset samfunnsutviklingen og kunne svare på arbeidslivets umiddelbare behov.

Direkte tilknytning til arbeidslivet og sterk arbeidslivsrelevans definerer HYU og gir den sitt særpreg (se kap. 1.2). Undervisningen på fagskole har høy grad av interaksjon mellom studenter, undervisere og arbeidsliv. Fagskolene tilbyr et bredt spekter av fleksible utdanningstilbud som lett lar seg kombinere med jobb og som er geografisk spredd over hele Norge.

Regjeringen har i Stortingsmelding 14 (2022-2023:9) understreket at: «Fagskolene skal raskt kunne svare på nye behov for kompetanse i arbeidslivet ... [og] at ved fremtidige tildelinger av studieplasser til fagskolene vil regjeringen prioritere studieplasser innen tekniske fag, helse- og omsorgsfag og områder som er viktig for det grønne skiftet).

I tråd med det store kompetansebehovet som beskrevet i kap 1.1., må det vedtas en nasjonal opptrappingsplan for studieplasser i fagskolen for å møte framtidens behov for fagskolekandidater.

I 2022 var det drøyt 310 000 studenter på universiteter og høyskoler og under 30 000 studenter på fagskoler. Dette representerer en alvorlig ubalanse i dimensjoneringen av høyere utdanning i forhold til arbeidslivets kompetansebehov.

Også Stortinget var opptatt av denne ubalansen da fagskolemeldingen ble diskutert i 2017: «Komiteen etterlyser en bedre balanse mellom yrkesfaglig og akademisk kompetanse. Yrkesfaglig utdanning har over tid blitt underprioritert. Den største ubalansen er på høyere nivå, noe som bidrar til lav status og søkning. Mens vel 30% over 16 år har universitets- og høyskoleutdanning, har bare 1,4% fagskole. Fagskolen er det yrkesfaglige motsvaret til universitets- og høyskoleutdanningene. Men skjevfordelingen i samfunnets satsing er tydelig».

Opptrappingsplanen må prioritere å opprette flere studieplasser innenfor fagområder der arbeidslivet etterspør kompetanse og der det er et åpenbart behov i samfunnet.

2. Læringsmiljø

Både det fysiske og psykiske læringsmiljøet er viktig. Koblingen mellom læringsvei og karrierevei er sentral i fagskolesektoren, og gjør «arbeidslivsrelevans» sentralt for kvaliteten i HYU. Stortinget har også bestemt at kvalitetssikringssystemet skal omfatte «utdanningens relevans for arbeidslivet», j.fr. Stortingsmelding 44 (2008-2009) Utdanningslinja.¹⁰

Det er viktig at det vedtas en plan for å ruste opp den pedagogiske kompetansen i fagskolesektoren, slik at undervisningspersonalet på sikt får formell pedagogisk utdanning tilpasset deres rolle i undervisning og undervisningsform.

Det ligger i fagskolenes natur å ha praksisnær undervisning. Dette innebærer lokaler som er fleksible og ofte er samlokalisert med, eller i nærheten av arbeidslivet eller arenaer for praktisk arbeid og faglig innovasjon.

Fagskoler kan gjerne være samlokalisert med universiteter- og høyskoler. Dette kan være nyttig for studentene i form av større nettverk faglig og sosialt, inspirasjon og faglig utveksling.

Fagskoler skal ikke være samlokalisert med videregående skoler. Slik samlokalisering vil kunne hindre forståelsen av at HYU er høyere utdanning og svekke anerkjennelse

og faglig utvikling som høyere utdanningsinstitusjoner.

2.1. Studiekvalitet på fagskolene

Det er den enkelte fagskole, ved styret, som har ansvar for å sikre god utdanningskvalitet og faglig godt begrunnet utforming av utdanningsprogrammene. Nært samspill med arbeidslivet er svært viktig i denne sammenheng da det er grunnleggende for kvaliteten på utdanningene på fagskolen.

Et solid fagmiljø med faglig dyktige ansatte som kan skape et inspirerende læringsmiljø for studentene er selvsagt også helt sentralt for kvaliteten. Oslo Met kartla i 2018 kompetansebehovene blant fagskolelærere. Rapporten viser at det er god måloppnåelse på erfaringsbasert kunnskap. Utfordringene består ofte i at lærere rekrutteres fra arbeidslivet uten pedagogisk bakgrunn. Å sikre kompetanseheving¹¹ for fagskolelærere innen pedagogikk og nettpedagogikk er derfor svært viktig.

Kvalitet i utdanningen forutsetter god ledelse i alle ledd på fagskolen, inkludert studentenes deltakelse.

En velfungerende studentorganisasjon er viktig for studentdemokratiet og

¹⁰ [St.meld. nr. 44 \(2008-2009\) - regjeringen.no](#)

¹¹ Oslo Met kartla kompetansen og kompetansebehovene blant fagskolelærerne i 2018. Se Kompetanse og kompetansebehov i fagskolene av Rønnaug H. Lyckander og Sidsel Øyestad Grande, OsloMet Rapport 2018 nr 7.

[Kompetanse og kompetansebehov i fagskolene | Skriftserien \(oslomet.no\)](#)

studentenes deltakelse i videreutviklingen av læringsmiljøet og studiehverdagen. Det er viktig at fagskolene får midler som sikrer at de kan ivareta et godt studentdemokrati.

Ifølge Studentbarometeret 2022 ([studiebarometeret-for-fagskoler 2022 hovedtendenser 16-2022.pdf \(nokut.no\)](#)), er fagskolestudentene tilfreds med mulighetene til å gi tilbakemelding på innhold og opplegg i studiene på fagskolen. Studentene er noe mindre tilfreds med tilrettelegging for medvirkning gjennom tillitsvalgtordning og lokalt studentråd.

I lys av dette er det viktig å se på strukturer som kan bidra og tilrettelegge for god studentmedvirkning på fagskolene. En ordning som enkelte fagskoler har i dag og som fungerer veldig godt, er ordningen med studentkoordinator som bistår studentorganet i organiseringen av arbeidet deres. Dette sikrer god dialog med administrasjon og ledelse på skolen, og bidrar til kontinuitet og kunnskapsoverføring. Dette er en ordning det bør vurderes å innføre som en standard og kvalitetsfaktor i fagskolesektoren.

Noen fagskoler har et fungerende kvalitetsorgan, andre ikke. Det er viktig med et kvalitetsorgan på hver enkelt fagskole. Kvalitetsorganet skal sikre et helhetlig blikk på utfordringer skolen har og bidra til gode rutiner for kontinuerlig kvalitetsarbeid, inkludert involvering av studentene i utformingen av undervisningen. Blant annet skal et slikt kvalitetsorgan sørge for at fagskolens tilknytning til arbeidslivet kommer til uttrykk i undervisningen og at fagskolene

benytter oppdatert utstyr og læremateriell i undervisningen i henhold til arbeidslivets kompetansebehov.

Kvalitet forutsetter lærere med oppdatert yrkeserfaring innenfor fagfeltet de underviser i. Det er viktig å ha ansatte i lærerstaben som kombinerer arbeid utenfor fagskolen med deltidsstilling i fagskolen. Slike stillinger bidrar til en kontinuerlig oppdatering og oversikt over kompetansebehov i arbeidslivet og sikrer arbeidslivsrelevans.

Det er viktig at det stilles høye nok krav til fagskolelærere «... til at utdanningskvaliteten kan videreutvikles og fagskoleutdanningen bli mer attraktiv for studenter og arbeidsgivere». (St. mld. 9 (2022-2023:97). Studentene må også ha mulighet til å evaluere undervisningspersonellets faglige- og pedagogiske kompetanse, og på den måten bidra til kvalitetsutvikling. Kvalitetsorganet ved skolen må sørge for dette.

Da Stortingsmelding 9 ble publisert i 2017 manglet omtrent 60% av de fulltidsansatte ved fagskolene formell pedagogisk kompetanse. I og med kravet om bransjetilknytning er det ikke nødvendigvis realistisk å stille krav om at alle som underviser på fagskoler til enhver tid skal inneha formell pedagogisk kompetanse, men det er viktig å styrke den pedagogiske kompetansen vesentlig i fagskolesektoren. Det er viktig umiddelbart å sørge for at alle som har ansvar for utforming av det pedagogiske opplegget på alle utdanninger har solid formell pedagogisk kompetanse tilpasset faget og utdanningen, og at alle som underviser på sikt får formell utdanning i pedagogikk tilpasset deres rolle i undervisningen.

Det må stilles klare kvalifikasjonskrav til fagmiljøene på fagskolene, inkludert faglig-, yrkes- og pedagogisk kompetanse hos undervisere. Det må legges vekt på viktigheten av faste og hele stillinger som grunnlag for et solid fagmiljø med god kvalitet, noe som må vektes opp mot behovet for at mange som underviser nettopp deler sin tid mellom fagskolen og aktuell bransje / yrke. Fagskolene må også kunne lønne sine ansatte i undervisningsstillinger med en lønn som er konkurransedyktig vis-a-vis den industrien / bransjen de må rekruttere yrkesutøvere fra (se kap.1.3.).

Det er sentralt for god kvalitetsutvikling i fagskolesektoren at undervisningspersonell har pedagogisk utdanning, solid yrkeserfaring fra fagfeltet, og utdanning innen nettpedagogikk om det undervises på nett.

Størrelsen på undervisningsgruppene er også viktig for studiekvaliteten. Gruppene skal ikke være større enn at underviser kan gi tilfredsstillende individuell veiledning til alle studenter.

Som både SHoT og Levekårsundersøkelsen har vist de senere år har fagskolestudentene ulike helseutfordringer, ærlig innen psykisk helse. Det er følgelig viktig at fagskolene, i tillegg til å ha oppdatert informasjon om studiekvaliteten, har oppdatert informasjon om studentenes psykiske og fysiske helse.

NOKUT akkrediterer fagområder og fagskoleutdanninger, fører tilsyn med disse og evaluerer for å vurdere kvaliteten i HYU, i tråd med Fagskoleloven.

Tilsynet skal kontrollere at institusjonenes systematiske kvalitetsarbeid oppfyller

gjeldene krav, samt å stimulere institusjonen til å videreutvikle sitt systematiske kvalitetsarbeid.

Det må føres eksterne tilsyn av studentenes læringsmiljø, både i form av uanmeldte besøk og ved at studenter innrapporterer avvik. Innrapporterte avvik må følges opp.

Fagskoler som har oppnådd fagområdeakkreditering må gis en form for økonomisk kompensasjon for merkostnadene slik at finansieringssystemet bygger opp under kvalitetsarbeidet og nødvendige kontrollsystemer kan sikres.

2.2. Digital læringsanalyse og personvern

Fagskolene må jobbe aktivt for å sikre studentenes konfidensialitet og personvern. Informasjon om studentenes fødselsnummer, eksamensresultater og vurderinger er personopplysninger og skal behandles konfidensielt. Det er viktig at fagskolene tar nødvendige forholdsregler for å sikre disse rettighetene.

For å sikre studenters personvern kan det også være behov for en viss tilbakeholdenhet med hensyn til hvilke data som bør inngå i læringsanalyse og hvordan data benyttes.

Adaptiv og individfokuset data vil si data som er direkte knyttet til en student og gir informasjon om denne studentens aktiviteter og læringsprosess. Dette kan være nyttig for tilrettelegging og oppfølging individuelt i læringssammenheng, men byr på store

utfordringer i forhold til personvern og vern om privatlivet.

Det er særdeles viktig at den studenten det gjelder har eierskap til denne prosessen og kontroll på hvordan disse dataene brukes.

Studenter som gir aktivt samtykke skal ikke risikere at utdanningsinstitusjonen samler inn opplysninger om deres privatliv. Når studenter for eksempel arbeider i digitale læringsomgivelser, kan grensen mellom lærestedet og privatsfæren viskes ut. Mange studenter har bare en digital enhet som de bruker både i studiesammenheng og til private aktiviteter.

Data som samles inn gjennom bruk av disse enhetene, kan dermed inneholde informasjon om det de bruker enheten til på fritiden.

DLA på et aggregert nivå vil i denne sammenheng si en større mengde anonymisert datamateriale om studenters læringsaktiviteter.

Utdanningsinstitusjonene kan bruke dette med sikte på å videreutvikle pedagogiske opplegg og studier for å fremme læring. Det er imidlertid viktig at studentorganet er inkludert for å overse hvordan data benyttes og hvordan materialet brukes i utviklingsarbeid, både for å sikre studentenes rettigheter og innflytelse.

3. Studentvelferd og økonomisk trygghet

Fagskolestudentene er en mangfoldig gruppe. Mange har en tilsvarende livssituasjon som universitets- og høyskolestudenter, men majoriteten er eldre studenter som kommer fra arbeidslivet med tilsvarende forpliktelser som boliglån, barn og aldrende foreldre.

Gjennomsnittsalderen er 33 år, og de fleste er i jobb mens de studerer. En følge av dette er at cirka 70% studerer deltid, og flertallet tar desentraliserte studier som er nett- og/eller samlingsbasert.

At studentgruppen er slik den er kommer blant annet som følge av det politiske målet om å sikre livslang læring. Her ser vi at de fleksible studietilbudene blir stadig flere, og studentmassen som følger fleksible løp innen blant annet etter- og videreutdanning blir større. Da er det viktig å påpeke at velferdstilbudene ikke har fulgt etter, og at det er gjort få grep for å tilpasse velferdsordningene vi har til en slik studentgruppe. Derfor er det viktig å sette søkelys på hvordan vi kan tilrettelegge for at denne gruppen får et tilfredsstillende tilbud slik at de kan yte best mulig når de går inn i studietilværelsen. Gjennom å tilrettelegge for at denne gruppen kan studere, vil vi sikre god rekruttering til etter- og videreutdanning og de godene som følger med økt kompetanse i befolkningen.

Det er mye vi ikke vet om studentgruppen som tar fleksible utdanninger, og det er også vanskelig å aktivisere de til å påvirke slik at tilbudene kommer på plass. Derfor er det et stort behov for mere kunnskap som kan legge grunnlaget for å ta gode

beslutninger som ivaretar denne studentgruppen. Det bør settes i gang prosesser for å fylle dette kunnskapshullet.

Likevel er det flere ting vi vet. Levekårsundersøkelsen, 2022 ([Studenters levekår 2021. En levekårsundersøkelse blant studenter i høyere utdanning – SSB](#)) og SHoT undersøkelsen ([SHoT 2022 Rapport.pdf \(studenthelse.no\)](#)), har tydelig vist at studentene er i en svært presset økonomisk situasjon og at dette går ut over studentenes livskvalitet, studieevne og helse. For fagskolestudentene er det viktig med en umiddelbar innføring av gratisprinsippet i sektoren, sikring av frikjøp under etter- og videreutdanning, i tillegg til en kraftig opptrapping av studiestøtta. Det er også vesentlig å få på plass en digital samskipnad som ivaretar behovet for velferdstilbud tilpasset den desentraliserte studenten.

3.1. Studiestøtte

Ifølge SHoT (2022) har en fagskolestudent nærmere 50 arbeidstimer i uka, om vi legger sammen tid brukt på arbeid og studier. Dette er tall ingen arbeidstaker ville akseptert. Ofte kombinerer fagskolestudenter dette med familie og barn, og kanskje gamle foreldre de skal ta seg av i tillegg. Det gir ofte en helt uholdbar situasjon som går sterkt utover helse, først og fremst psykisk helse.

At slike arbeidsuker er påkrevd for å sikre basale behov gjør noe med etablerte

studenters psykiske helse. Disse utfordringene kunne vært løst med vesentlig bedre studiefinansiering og gode frikjøpsordninger.

Vi vet fra internasjonal forskning at økonomien er en meget sterk determinator for psykisk helse.

En kraftig opptrapping av studiestøtta slik at studentenes faktiske kostnader dekkes er følgelig viktig. Våre beregninger viser at studiestøtta må økes til 2G for å sikre studentene en bærekraftig økonomi hvor det er mulig å bruke tid nok på studiene og ha gode muligheter til å ivareta egen fysisk- og psykisk helse.

Fagskolestudentene opplever en rekke utfordringer fordi lovverket knyttet til henholdsvis Lånekassen og NAV ikke samsvarer. Manglende samsvar mellom lovverkene kan underminere viktige rettigheter for en sårbar gruppe. Eksempelvis mister studenter retten til å ta del i dagpengeordningen, og retten til sykepengene så lenge de har status som student som mottar studiestøtte. Dette gjør det ekstra utfordrende for studenter som kommer inn i studiet fra arbeidsplassen sin for å ta etter- og videreutdanning på fagskolen. Her må det gjøres en skikkelig gjennomgang slik at ordningene samsvarer og sikrer at studentene har en økonomisk forutsigbarhet når de skal gå inn i en studietilværelse kombinert med arbeidshverdagen sin.

I dag er også inntekts- og formuesgrensen for studiestøtten fra Lånekassen så lav at den setter barrierer for at etablerte studenter kan ta i bruk ordningen. Dette rammer særlig fagskolestudentene.

Årsaken er at denne studentgruppen har større økonomiske forpliktelser enn gjennomsnittsstudenten, noe som resulterer i vesentlig større utgifter. Dette gjør også at færre kan ta en utdanning og hemmer i stor grad etter- og videreutdanning innen bransjer hvor dette er særdeles viktig for å dekke landets nåværende og fremtidige kompetansebehov.

Det er derfor, både for studentene og nasjonens kompetansebehov, viktig at Lånekassens ordninger også tilpasses etablerte studenters livssituasjon slik at de får retten til å motta studiestøtte.

3.2. Studentombud

Etablering av et nasjonalt studentombud for fagskolestudenter har vært diskutert lenge, og sittende regjering lovet det i Hurdalsplattformen. Det er grundig utredet, men det har ikke blitt bevilget de nødvendige midler til etablering over statsbudsjettet. Vi forventer at dette skjer raskt, og lenge før denne Stortingsmeldingen lanseres. Som politisk ledelse i KD har vært tydelige på skal ikke viktige tiltak utsettes mens denne stortingsmeldingen utarbeides.

Alle fagskolestudenter skal ha tilgang til et studentombud. Studentombudsfunksjonen er løst på mange forskjellige måter i dag; alt fra studenter i deltidsstillinger til ansatte fra administrasjonen og tett på ledelsen i delte stillinger. Dette kan føre til rollekonflikt, og at studentombudet mangler nødvendig juridisk kompetanse.

Enkelte fagskoler har løst kravet til studentombud ved å knytte seg til samme studentombud som en høyskole eller

universitet. I noen tilfeller er dette en tilfredsstillende løsning, men studentombudet i disse tilfellene er gjerne ikke kjent for fagskolestudentene og ofte er de heller ikke særlig godt kjent med fagskolesektoren.

En nasjonal studentombudsordning for fagskolestudenter vil sikre et likeverdig og tilstrekkelig tilbud for alle fagskolestudenter uavhengig av størrelse og lokasjon på fagskolen. Ordningen vil også sørge for at ombudet er uavhengig fra fagskolene og studentene og samtidig sikre god juridisk kompetanse og kunnskap om fagskolesektoren.

En nasjonal studentombudsordning har blitt utredet av Ideas2Evidence for HK-dir. ([Kartlegging av ordningen med studentombud i høyere yrkesfaglig utdanning | ideas2evidence.com](#)). Denne utredningen har definert hvordan en slik ordning kan se ut og hvilken kostnadsramme ordningen vil ha. Med 1,5-2 årsverk vil kostnaden være kr 2,25-3 mill + 0,5 mill i oppstartskostnader. Dette må bevilges over statsbudsjettet.

3.3. Studentsamskipnadene

I dag er det åpnet for at fagskolestudentene kan melde seg inn i samskipnadene. Dette er veldig positivt for de fagskolestudentene som har mulighet til å benytte seg av tilbudene. Fortsatt er det en rekke utfordringer som har kommet i kjølvannet av denne åpningen. En utfordring mange studenter møter, er når utdanningsinstitusjonen har flere lokasjoner geografisk og på nett.

Da institusjonen ifølge studentsamskipnadsloven kun kan

tilknyttes en samskipnad, blir det en utfordring når en fagskole er spredt i flere regioner. Spesielt utfordrende er det for fagskolestudentene som studerer på nett. Disse klassifiseres gjerne som en helhetlig gruppe.

En kjent problemstilling for fagskolestudentene er at en nettstudent som bor i en større by ikke kan koble seg til sin lokale samskipnad. Årsaken er at fagskolen ser på nettstudiene som en campus, og da nettstudentene er spredt over hele landet er det uaktuelt å være tilknyttet kun en samskipnad.

Derfor er det viktig å sikre at studenter som studerer på nett og/eller desentralisert også ivaretas og får tilgang på velferdstilbud der de bor, uavhengig av hvilken studentsamskipnad institusjonen de studerer ved er tilknyttet.

Dersom dette ikke er mulig, bør det være en differensiering av semesteravgiften basert på tilbudene studentene har tilgjengelig.

Mange fagskolestudenter studerer nett og/eller desentralisert. For at fagskolestudenter i denne gruppen skal få et tilfredsstillende tilbud uavhengig av bo- og studiested må det etableres en digital studentsamskipnad.

De tradisjonelle studentsamskipnadene er bygget opp rundt campus på ulike studiesteder og er etablert i en tid da nettstudier ikke fantes.

I en tid der flere og flere studerer på nett og gjerne tilhører et helt annet studiested enn de befinner seg fysisk gir dette store utfordringer knyttet til nettstudentenes tilgang til tjenester studentsamskipnadene normalt tilbyr. Derfor trengs det en heldigital studentsamskipnad som er

løsrevet fra sted og kan gi en oversikt over tjenester som er tilgjengelig for nettstudentene der de er.

En digital studentsamskipnad vil komme alle studenter til gode uavhengig av bosted og det er derfor legitimt at den finansieres på samme måte som de stedbaserte samskipnadene i dag. Vi foreslår at den digitale studentsamskipnaden, som andre samskipnader, mottar en bevilgning over statsbudsjettet for å sikre at økonomien er bærekraftig og at semesteravgiften står til det tilbudet nettstudentene har tilgang på.

Skisse for en digital samskipnad:

- Alle nettstudenter i landet skal få muligheten til å tilknytte seg den digitale samskipnaden.
- Den digitale samskipnaden skal finansieres tilsvarende de fysiske samskipnadene i dag: dels studentfinansiering og dels statlig finansiering.
- Innretningen på selve den digitale samskipnaden vil være en egen nettportal med digitale velferdstilbud tilrettelagt nettstudentenes behov.
- Den digitale studentsamskipnaden skal være studentstyrt slik de fysiske samskipnadene er i dag hvor studentene er representert i styrene, og at styreleder er en student.
- Nettstudentene betaler en semesteravgift via sin studieinstitusjon som går til medlemskap i en digital samskipnadsportal.

- Medlemskapet skal baseres på et kollektivt medlemskap for nettstudentene ved den gitte studieinstitusjonen.
- Det er valgfritt for studenter som tar 30 studiepoeng eller mindre om de betaler avgiften og tilslutter seg eller ikke.

3.4. Helsetilbud og levekårsundersøkelser

SHoT og andre levekårsundersøkelser viser at studenter generelt sliter med psykisk helse, og fagskolestudentene sliter noe mer enn gjennomsnittet. Særlig har kvinnelige fagskolestudenter hatt svært høye tall blant annet på selvmordsforsøk, hvor 11% av de kvinnelige fagskolestudentene som svarte på SHoT (2022) hadde forsøkt å ta sitt eget liv.

Færre fagskolestudenter enn studenter generelt oppsøker hjelp for fysiske og psykiske plager. Fagskolestudenter opplever også å ha lavere tilgang på tilbud som fremmer det psykososiale i nærområdet. Som en del av utfordringen her er det faktum at mange fagskolestudenter i praksis ikke har tilgang til en studentsamskipnad.

Fagskolestudenter skal ha tilgang på et godt psykisk- og fysisk helsetilbud samt forebyggende lavterskeltilbud, både fysisk og digitalt. Kommunene, fagskolene og studentsamskipnadene har et felles ansvar for å sikre tilbudene også til denne sammensatte studentgruppen.

Midlene som ble lagt til tilbudet om prosjektmidler fra helse og omsorgsdepartementet under pandemien,

for å igangsette sosiale lavterskeltilbud for å forebygge psykisk uhelse og rusproblem, viste seg å ha stor positiv effekt. Dette kan vi kan lese ut fra studiebarometeret for fagskolestudentene. Det som var ekstra positivt med disse tilbudene var at de var tilgjengelige for alle studenter uavhengig av hvilken institusjon de var koblet til eller om de tilhørte en samskipnad eller ikke.

Her bør det tildeles mere penger i årene som kommer, og på en sånn måte at det gir forutsigbarhet fra år til år.

Det er viktig at fagskolestudentene er inkludert i alle nasjonale studentundersøkelser knyttet til helse og levekår, og at disse er tilpasset ulike studentgrupper og følges opp med tiltak som treffer utfordringene som kommer frem av undersøkelsene. Vi ser spesielt at det må jobbes med spørsmålsbatteriene til de nåværende undersøkelsene. Per i dag er disse kun tilpasset en andel av studentmassen, og det må jobbes slik at de favner mangfoldet av studenter.

3.5. Øvrige økonomiske rammer

Det er avgjørende at det tilrettelegges for at studentene skal kunne konsentrere seg om fagskolestudiene for å lykkes.

Et helt sentralt grunnlag for kompetanseløft i samfunnet og å sikre livslang læring er gode rammer for fagskolestudenten, inkludert nok tid og penger til å forvalte sin hel- eller deltidsutdanning på en god måte.

Svært mange studenter har dårlig råd, enten de tar heltidsutdanning og lever på studielån samt en liten ekstrajobb ved siden av, eller de er i etablert jobb og ikke

blir frikjøpt av arbeidsgiver for å ta videreutdanning, slik som i casen med helsefagarbeiderne i kap. 1.6.

Fagarbeidere som tar videreutdanning på en fagskole må frikjøpes av arbeidsgiver slik at de får lønn når de studerer. På den måten kan de få nok tid til studiene, opprettholde en fungerende økonomi og ha tid til rekreasjon og hvile.

De eldre studentene som gjerne er etablert med familie får like lite studielån som de yngre, og må forholde seg til de samme inntektsgrensene i Lånekassa. Det er derfor rimelig at studentrabatt på kollektivtransport gjelder alle studenter, uavhengig av alder, bo- og studiested. En student er en student uavhengig av alder.

Studenter betaler skatt på lik linje med andre arbeidstakere, men har ikke rett på dagpenger før de eventuelt avslutter studiet. Det svekker studentens økonomiske trygghet og er urimelig.

3.6. Gratisprinsippet

Fagskolen er i dag det eneste offentlige skoleslaget som ikke har gratisprinsipp. HK-dir sin tilstandsrapport for HYU 2022 ([HK-dir](#) | [HK-dir \(hkdir.no\)](#)), viser at skolepengene for en fagskolestudent ved en offentlig finansiert fagskole i snitt er cirka 6300 kroner per semester. Dette er ikke bare brudd med et viktig prinsipp, og urettferdig, det bidrar også til økende sosial ulikhet.

Summen¹² på skolepenger studentene må betale ved hvert enkelt studiested og ved ulike studier varierer, og i enkelte fylker har skolepengene blitt fjernet ved at fylkeskommunen har gått inn og styrket finansieringen (se kapittel 1.3.). Dette gjelder imidlertid kun noen få, og gjerne der kontakten mellom fagskolene og fylkeskommunen er spesielt konstruktiv. Denne situasjonen viser at hvorvidt fagskolestudentene betaler skolepenger eller ikke til offentlige fagskoler avhenger av hvordan og hvor solid fylkeskommunen velger å finansiere fagskolene. Det gir en forskjell fra fylke til fylke og er hverken bærekraftig eller rettferdig, hverken i et studentperspektiv, et distriktsperspektiv eller et demokratiperspektiv.

At vi ikke har gjennomført gratisprinsippet i Norge for denne utdanningstypen, som landet sårt trenger, hindrer nødvendig vekst i sektoren og er et uttrykk for en nedprioritering av høyere yrkesfaglig utdanning. Dessuten virker det mot inkludering og rettferdighet og bidrar til å sementere ulikhet i samfunnet, så lenge betaling er en inngangsbillett til fagskolestudier.

Gratisprinsippet er viktig fordi det bidrar til å sikre en demokratisk tilgang til utdanning i Norge. Det gjelder høyere yrkesfaglig utdanning så vel som høyere akademisk utdanning!

Gratis høyere utdanning er en investering i menneskelig kapital og nasjonal økonomi. I en tid da landet trenger høyere yrkesfaglig utdanning mer enn noen gang er det

derfor svært viktig å innføre gratisprinsippet i sektoren.

Innføring av gratisprinsippet vil bedre studenters kår og effektivisere finansieringen av fagskolene. Det vil også bidra til å dekke samfunnets kompetansebehov.

3.7. Egenbetaling ved private fagskoler

Egenbetaling ved private fagskoler skal komme studentene til gode, og det skal være lovfestet utbytteforbud på egenbetaling og offentlige tilskudd til private fagskoler. Alle private fagskoler skal motta tilskudd proporsjonalt med antall studenter, for å redusere studentenes egenbetaling. Fagskoler som ikke mottar offentlige tilskudd, skal ha utbytteforbud på den delen av virksomheten som er godkjent av NOKUT for høyere yrkesfaglig utdanning.

¹² Totalsummen av skolepenger betalt av studenter ved offentlige fagskoler er 39 876 000 kroner, ifølge tilstandsrapporten for HYU 2023

[\(aab0f805b75d438d178024cd91970479c2314172.pdf \(sanity.io\)\)](#).

4. Oppsummering og forslag til tiltak

4.1. Foreslåtte tiltak kap. 1.3

Tilskuddet til fagskoler i offentlig og privat sektor må økes.

Finansieringsordningen for fylkeskommunale fagskoler må baseres på reell kostnadsdekning og ta hensyn til variasjon i kostnader mellom ulike studietilbud slik at HYU havner under gratisprinsippet.

En reform av finansieringssystemet for HYU må tilby nødvendig økonomisk forutsigbarhet og ta ned utilsiktet økonomisk risiko for skolene.

En større andel av finansieringen må komme når skolene trenger den, og ikke på etterskudd av behovet.

Bonuskomponenten, også i HYU, må få åpen ramme og basiskomponentene være romslige nok til å dekke driftsbehovet for å kunne tilby undervisning og drift av det faglige tilbudet.

Staten må ta over finansiering av fagskoler under KD, men gjerne beholde fylkeskommunal forvaltning og tildeling av midler i samsvar med helhetlige hensyn og lokale, regionale og nasjonale behov.

KD må kartlegge reelle finansielle behov og egnede nivåer for basisfinansieringsbeløpet for finansieringen av en HYU plass for institusjonen – med tanke på å komme fram til et riktigere nivå enn i dag.

En statlig ambisjon om reell fullfinansiering av kostnadsbeløpet som trengs for å drifte en plass i HYU, som fylkeskommunal forvaltning forsetter med ansvar for å fordele.

Det statlige beløpsnivået for finansiering av en studie plass over statsbudsjettet settes høyt nok til å unngå geografisk forskjellsbehandling og at et reelt gratisprinsipp innføres for alle studenter i de offentlige fagskolene.

Fagskolene må få driftsmidler til å møte økningen i behovet for etter- og videreutdanning. Finansiering av etter- og videreutdanning må integreres i ordinære driftsmidler til HYU.

4.2. Foreslåtte tiltak kap. 1.4

Lov og forskrift endres slik at NOKUT sin anbefaling om å åpne for HYU også på NKR nivå 6, 7 og 8 kan implementeres.

Det etableres at læringsutbyttebeskrivelsenes kompleksitet er avgjørende for EQF / NKR nivået, slik det er i de fleste europeiske land, der læringsutbyttebeskrivelser i den ene søylen er *forsknings- og teoribaserte*, mens den andre er *praksis- og erfaringsbaserte*.

Det åpnes for HYU på NKR nivå 5 – 8, som gir en egen yrkesfaglig spesialisierende søyle, og etableres med det et *dualt* system for høyere utdanning i Norge.

4.3. Foreslåtte tiltak kap. 1.5

Fagskoleforskriften endres slik at det innføres periodisk tilsyn av systematisk kvalitetsarbeid ved fagområde- og institusjonsakkrediterte fagskoler i henhold til ESG sine kriterier.

Periodisk tilsyn i henhold til ESG sine kriterier utføres av NOKUT.

ECTS-tilkobling for HYU i Norge etableres.

4.4. Foreslåtte tiltak kap. 1.6

KD må få utarbeidet en analyse som sier noe om hvordan det kan bli bedre samsvar mellom fagopplæring i VGO og tilbud innen HYU. Analysen må følges opp med tiltak som bidrar til å sikre bedre karriereveier for studentene og å dekke kompetansebehovene i landet.

HUY skal være utslagsgivende på lønn og pensjonsordninger.

De som tar etter- og videreutdanning på fagskole skal frikjøpes av arbeidsgiver for å få tid til studiene og en levelig økonomi i studieperioden.

Arbeidsgiver skal tilpasse arbeidsoppgaver slik at de er relevante for den nye kompetansen HYU har gitt arbeidstakeren når denne er ferdig med HYU-studiene.

HYU må anerkjennes, synliggjøres og formidles som karrierevei.

Rådgivere ved ungdoms- og videregående skoler skal ha kunnskap om fagskolesektoren og informere om studie- og karrieremuligheter i fagskolen.

De store jobbsøkerportalene og rekrutteringsverktøy må ha HYU som egen kategori.

Vitnemål utstedt ved en fagskole skal være tilgjengelig i Vitnemålsportalen og lignende.

4.5. Foreslåtte tiltak kap. 1.7

HYU synliggjøres bedre som mulig karrierevei for de som står utenfor studier og arbeidsliv.

Språkopplæring for de som ikke behersker norsk språk godt nok for deres fagutøvelse og studieevne styrkes vesentlig.

Kvalitet og kapasitet i realkompetansevurdering styrkes vesentlig.

4.6. Foreslåtte tiltak kap. 1.8

KD må spille en mer proaktiv rolle i å definere nasjonale kompetansebehov og fordele ansvar for at dette behovet dekkes i dialog med fylkeskommunene og fagskolesektoren.

Det må etableres en ekspansiv og fremtidsrettet opptrappingsplan for HYU som ivaretar lokale, regionale og nasjonale kompetansebehov.

4.7. Foreslåtte tiltak kap. 2.1

Fagskolelærere skal ha mulighet til å oppdatere seg på det arbeidslivet deres studenter skal ut i, noe staten kan finansiere ved et tilsvarende opplegg som

det ansatte i universitets- og høyskolesektoren får gjennom forskningstermin.

Fagskolelærere med manglende eller lite pedagogisk kompetanse skal få tilbud om videreutdanning. Det må gis stipendordninger for fagskolelærere som tar pedagogiske utdanninger / videreutdanninger / kurs.

Det må etableres uavhengige lokale organ for Kvalitet i Utdanningen (LOKUT), for å sikre at studentene får en yrkesrelevant utdanning med høy kvalitet og at fagskolene etterlever krav i lov og forskrift.

Alle fagskoler skal ha et velfungerende studentorgan.

Studenter i sentrale tillitsverv bør honoreres, eller frikjøpes, avhengig av studentdemokratiets behov.

Alle fagskoler skal ha et fungerende kvalitetsorgan, som analyserer undersøkelser, evalueringer og lignende og søker et helhetlig blikk på hvilke utfordringer skolen har.

Fagskolens tilknytning til arbeidslivet skal komme til uttrykk i undervisningen.

Fagskolen må benytte nødvendig oppdatert utstyr og læremateriell i undervisningen i henhold til arbeidslivets kompetansebehov.

Studentene må ha mulighet til å evaluere undervisningspersonellet sine faglige- og pedagogiske kompetanse.

De som underviser må tilbys konkurransedyktige lønninger.

Lærings- og undervisningsformer skal ha høy grad av interaksjon mellom studenter,

undervisere og arbeidslivet i tråd med HYUs egenart.

Studentene skal gis mulighet for involvering i utformingen av undervisningen.

Undervisere i nettstudier må ha oppdatert utdanning i nettpedagogikk og yrkeserfaring fra fagfeltet de skal undervise i.

Undervisningsgruppene på fagskolen skal ikke være større enn at underviser kan gi en tilfredsstillende individuell veiledning.

Fagskolen skal sørge for å ha god og oppdatert informasjon om studiekvaliteten og studentenes psykiske og fysiske helse.

Ingen fagskoler skal være samlokalisert med videregående skoler.

Det skal være minst to sensorer på alle eksamener, hvorav minst en ekstern.

Alle endringer i Universitets- og høyskoleloven som styrker rettsvernet til studenter skal automatisk følges opp med tilsvarende styrking av studenters rettsvern i Fagskoleloven.

Fagskoler med fagområdeakkreditering og på sikt institusjonsakkreditering, må få kompensert merkostnader som følger med lokal godkjenning av studier og medfølgende ekstra administrasjon.

Fagskoler må få mulighet til å utvikle nye grader på et høyere nivå og til å etablere nye institusjonskategorier.

Institusjonsakkreditering må følges av midler til kvalitetsutvikling slik at både små og store fagskoler kan få en slik akkreditering.

Det må lages en mulighet for opprykk til "faghøyskole" for fagskoler som får

institusjonsakkreditering og som har HYU på NKR nivå 6 og oppover.

Opprykk til faghøyskole må følges av statlig eierskap, slik det ble foreslått i den offentlige utredningen om fagskoler i 2014. Staten må fastlegge rammebetingelser og sørge for en tydeligere struktur, dimensjonering og arbeidsdeling.

NOKUT skal føre tilsyn med det systematiske kvalitetsarbeidet ved utdanningsinstitusjoner med akkreditering innen høyere yrkesfaglig utdanninger hvert tredje år for å sikre kvaliteten i utdanningen og tilfredsstillende kravene for ECTS-tilkobling. Dette må også endres i Fagskoleforskriften.

Fagskoleforskriften må endres slik at kan bestemmelsen endres til en skalbestemmelse som ivaretar behovet for tilsyn hvert 3. år.

NOKUT må få tilstrekkelig med midler for å føre tilsyn og gjennomføre akkrediteringsarbeid som står til veksten i sektoren.

4.8. Foreslåtte tiltak kap. 2.2.

Ved institusjoner der digital læringsanalyse (DLA) benyttes skal studentene gi aktivt samtykke før fagskolen tar det i bruk om det er snakk om bruk av adaptiv og individfokuset data.

Det skal finnes likeverdige alternativer for de studentene som ikke ønsker å gi tilgang til personlig informasjon.

Studenten skal selv bestemme hvilken effekt DLA skal ha i sin studiehverdag ved bruk av adaptiv og individfokuset data.

Studentorganet være inkludert i kvalitets- og utviklingsarbeidet hvor aggregert data benyttes.

4.9. Foreslåtte tiltak kap. 3.1.

Studiestøtta må knyttes til grunnbeløpet i Folketrygden (G) og heves gjennom en gradvis opptrapping fra 1,5 G i statsbudsjettet for 2025, til 1,6 i 2026, 1,7 i 2027, 1,8 i 2028, 1,9 i 2029 og 2,0 G i 2030.

Formue- og inntektsgrensen for studiestøtteordningene økes betraktelig.

Av basisstøtten fra Statens lånekasse må 60 % av studielånet omgjøres til stipend etter bestått eksamen.

Lånekassens ordninger må tilpasses også etablerte studenters livssituasjon.

Alle fagskoler skal utstede studentbevis til studentene slik at fagskolestudentene kan få de rabatter og goder som er knyttet til det å ha status som student.

Studentbevisene bør standardiseres på tvers av fagskoler over hele landet og foreligge i både fysisk og digital form.

4.10. Foreslåtte tiltak kap. 3.2.

Det må umiddelbart etableres et nasjonalt studentombud for fagskolestudenter, som finansieres over statsbudsjettet med en ramme på 3 millioner kroner årlig.

4.11. Foreslåtte tiltak kap. 3.3.

Offentlige midler til

studentsamskipnadene må økes proporsjonalt når flere fagskoler tilknyttes studentsamskipnader.

Det skal opprettes en digital studentsamskipnad som finansieres delvis over statsbudsjettet og delvis av en semesteravgift.

4.12. Foreslåtte tiltak kap. 3.4.

Fylker med fagskolestudenter må sørge for at kommunehelsetjenesten har gode forebyggende lavterskeltilbud samt gode behandlingstilbud som studentene har tilgang til.

Midlene som ble lagt til tilbudet om prosjektmidler fra helse og omsorgsdepartementet under pandemien for å igangsette sosiale lavterskeltilbud for å forebygge psykisk uhelse og rusproblem blant studenter hadde stor positiv effekt for fagskolestudentene. Slike midler må bevilges i større grad i årene som kommer, og på en sånn måte at det gir forutsigbarhet fra år til år.

Alle nasjonale studentundersøkelser knyttet til helse og levekår må alltid være tilpasset ulike studentgrupper, noe som innebærer endring av spørsmålsbatteriene. Undersøkelsene må følges opp med tiltak som treffer utfordringene som kommer frem av undersøkelsene for hver enkelt studentgruppe.

4.13. Foreslåtte tiltak kap. 3.5.

Det skal eksistere støtteordninger som muliggjør deltagelse i studentpolitikk for studenter med barn eller andre forpliktelser til hinder for deltagelse.

Det må sikres bedre tilgang på studentboliger til en pris tilpasset studentøkonomien.

Studenttilbud, -rabatt og -goder for studenter skal inkludere alle studenter uansett alder og uavhengig av om man studerer på heltid eller deltid. Det skal økes til minst 50% studentrabatt på all kollektivtransport.

Studenter skal inkluderes i dagpengeordningen og sykepengeordningen.

Fagarbeidere som tar videreutdanning på fagskole må frikjøpes av arbeidsgiver slik at de får lønn når de studerer.

4.14. Foreslåtte tiltak kap. 3.6.

Gratisprinsippet innføres umiddelbart slik at alle offentlige fagskoler dropper skolepenger, og utdanningene fullfinansieres.

Kilder

NOU, 2000: *Mellom barken og veden* ([NOU 2000: 5 - regjeringen.no](#)).

Fagskolen - et attraktivt utdanningsvalg ([NOU 2014: 14 - regjeringen.no](#)),

Fagfolk for fremtiden: Fagskoleutdanning ([Meld. St. 9 \(2016-2017\) - regjeringen.no](#)).

[Evaluering av fagskolemeldingen - sluttrapport \(deloitte.com\)](#).

<https://hkdir.no/rapporter-undersokelser-og-statistikk/tilstandsrapport-for-hogare-yrkesfagleg-utdanning-2023>

Utsyn over kompetansebehovet i Norge, Stortingsmelding 14 (2022-2023): Meld. St. 14 (2022-2023) - regjeringen.no

[Framskrivninger av arbeidsstyrken og sysselsettingen etter utdanning mot 2040 \(ssb.no\)](#)

[Kompetanse- og kunnskapsbehov for det grønne skiftet | Oslo Economics](#)).

[KBU-temarapport-2022.pdf \(kompetansebehovsutvalget.no\) SHoT 2022 \(studenthelse.no\)](#).

Fagskoleloven (Lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven) - Lovdata)

[Fagarbeideres bidrag til innovasjon i norsk arbeidsliv | Fafo-rapport 2021:30](#)

Deloitte, 2016: [Forstudie til kostnadskartlegging i høyere yrkesfaglig utdanning \(deloitte.com\)](#)

<https://hkdir.no/rapporter-undersokelser-og-statistikk/tilstandsrapport-for-hogare-yrkesfagleg-utdanning-2022>

Nasjonalt fagskoleråd (2020): *Rapport NKR og høyere yrkesfaglig utdanning*.

NOKUT, 2023: [evaluering-av-nasjonalt-kvalifikasjonsrammeverk-for-livslang-laring-hovedrapport.pdf \(nokut.no\)](#)

Stortinget 2017: Innstilling S 254 <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=66688> til Stortingsmeldingen *Fagfolk for fremtiden*

https://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2015_Yerevan/70/7/YerevanCommuniqueFinal_613707.pdf

<https://fagskoleradet.no/om-oss#Rapporter>

Helsepersonellkommissjonen: (NOU 2023: 4 - regjeringen.no).

Utenforskap fra arbeidslivet, 2023: Et skråblikk på velferdsstaten Ny i NAV (memu.no)

Stortingsmelding: *Utdanningslinja (St.meld. nr. 44 (2008-2009) - regjeringen.no)*

Rønnaug H. Lyckander og Sidsel Øyestad Grande, OsloMet Rapport 2018 nr 7. [Kompetanse og kompetansebehov i fagskolene | Skriftserien \(oslomet.no\)](#)

NOKUT: [studiebarometeret-for-fagskoler 2022 hovedtendenser 16-2022.pdf \(nokut.no\)](#)

[Studenters levekår 2021. En levekårsundersøkelse blant studenter i høyere utdanning - SSB](#)

[SHoT 2022 Rapport.pdf \(studenthelse.no\)](#)

[Kartlegging av ordningen med studentombud i høyere yrkesfaglig utdanning | ideas2evidence.com](#)

<https://hkdir.no/rapporter-undersokelser-og-statistikk/tilstandsrapport-for-hogare-yrkesfagleg-utdanning-2022>

[aab0f805b75d438d178024cd91970479c2314172.pdf \(sanity.io\)](#)

Fagskolestudentenes Kunstutstilling

Dato: 13.-15. mai

Sted: Einar Granum Kunstfagskole, Vulkan 17 Oslo

Sakliste(offisielt program)

Ustillingen vil være åpen innenfor fagskolens åpningstider

Mandag 13. mai

10:00 Åpning og lansering av Fagskolestudentmeldingen

10:00-10:20 Åpningstale og innledning v/Leder Thea Tuset

10:20-10:30 Overrekkelse av Stud.meld 1 til regjeringen
v/Statssekretær Ivar Prestbakmo

10:30-10:45 Kulturelt innslag

17:00 Kurs i blomsterdekorering v/Ingrid Marie Aarre (Varighet 1,5 time til 18:30)

Tirsdag 14. mai

08:00 Frokostmøte (2 timer til 10:00)

"Hva vil vi med det høyere utdanningssystemet fremover"

**Jon Furholt fra NIFU innleder om NKR, og
Runa Fiske fra LO-student leder panel med:**

- **Kristoffer Andreas Haugen**, Leder Unio-studentene
- **Elida Linnea Slettum**, Fag- og læringsmiljøansvarlig i NSO
- **Alexander Liane**, Nestleder i Fagforbundet Ung
- **Thea Tuset**, Leder av ONF

Organisasjon for
Norske Fagskolestudenter

16:30 VR med VEA (m. forbehold om endring)

(Varighet 1 time til 17:30)

17:00 Autodesk Revit og kaffe v/Helge Støtvik

(Varighet 1 time til 18:00)

Helge Støtvik prosjekterer på stormskjerm

- Lett servering og mulighet for mingling

19:00 Historiestund v/Arvid Ellingsen

(Varighet 1 time til 20:00)

"Se det som helhet"

Leder for Nasjonalt Fagskoleråd og Æresmedlem i ONF forteller om fagskolens historie

- Lett servering, (sncaks, kaffe og no søtt)

Onsdag 15. mai

12:00 Pizzalunsj og studentvelferd (1 time til 13:00)

Innledning om velferd v/Ingrid Marie Aarre, nestleder i ONF

Anna Handal Hellesnes, President i ANSA leder panel med:

- **Amalie Lunde**, Styreleder i Sammen
- **Karl Magnus Nicolai Coronus Dretvik Nyeng**, Leder av Velferdstinget i Oslo og Akershus
- **Samlingsbasert student**
- **Sara Floa Grindhaug**, student ved Einar Granum Kunstfagskole

Vi setter ut en forslagskasse/veggplass studentene kan legge inn egne ideer til velferdstiltak i (hele dagen)

18:00 Kveldskroki på Granum

(Varighet 2 timer til 20:00)

Utdrag om kroki fra Granums nettsider:

Kroki er raske aktstudier for å trene øye og hånd. Du har en levende, naken modell foran deg som skifter positur etter bare noen få minutter. I løpet av den korte tiden øver du deg på å tegne hovedtrekkene ved menneskekroppen.

Kveldskroki på Granum lar deg prøve ut nye måter å tegne på. Du får også oppleve hvordan korte tegneøvelser kan gi morsomme og interessante resultater. Kroki er for alle, det viktigste er å komme med lysten til å utforske både tegning og evnen til å se.

Ta med deg skisseblokk og blyant, kull eller annet selvvalgt tegnemateriale.

20:30 Siste avskjed med utstillingen og pub i nærheten

(Varighet Så lenge du har lyst)

- Oppmøte på Granum med felles avgang til pub (Pub TBH)

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Organisasjon for norske fagskolestudenter (ONF)

internett: www.fagskolestudent.no/kontakt

E-post: post@fagskolestudent.no

Telefon: +47 45 84 27 43

Privat sektor:

Organisasjon for norske fagskolestudenter (ONF)

internett: www.fagskolestudent.no/kontakt

E-post: post@fagskolestudent.no

Telefon: +47 45 84 27 43

Publikasjonen er også tilgjengelig på

www.fagskolestudent.no

Trykk: Alfa Trykk AS – 05/2024

